
زندگی نامه و خدمات علمی و فرهنگی
پروفسور عبدالودود اظهر دهلوی

انجمن آثار و معارف ایرانی

تهران - خردادماه ۱۳۹۴

زندگی نامه و خدمات علمی و فرهنگی پروفیسور عبدالودود اظہر دہلوی انجمن آثار و مفاخر فرهنگی

عنوان و نام پدیدآور	زندگی نامه و خدمات علمی و فرهنگی
مشخصات نشر	پروفیسور عبدالودود اظہر دہلوی / ویراستار: امید قنبری.
مشخصات ظاہری	تهران: انجمن آثار و مفاخر فرهنگی، ۱۳۹۴.
فروست	۱۶۲ ص. مصور (رنگی).
شابک	سلسله انتشارات و مجموعه زندگی نامه‌ها؛ ۵۷۶/۱۴۱.
وضعیت فهرست نویسی	۹۰۰۰۰ ریال ۲-۲۲۶-۵۲۸-۹۶۴-۹۷۸؛
موضوع	فیبا.
موضوع	دہلوی، اظہر ۱۳۱۴ - سرگذشتنامه
شناسه افزوده	مقاله‌های فارسی - قرن ۱۴ ق.
رده بندی کنگره	انجمن آثار و مفاخر فرهنگی.
رده بندی دیویی	۵۷۶/۱۴۱. ۱۳۹۴
شماره کتاب شناسی ملی	

سلسلہ انتشارات و مجموعه زندگي نامه ها

۵۷۶/۱۴۱

زندگي نامه عبدالودود اظہر دہلوی

● ویراستار: امید قنبری ● حروفچین و صفحہ آرا: طیبہ باقری

● ناظر فنی چاپ: کیانوش بیرون وند ● لیتوگرافی چاپ و صحافی: کارآفرین

● نوبت چاپ: اول ۱۳۹۴ ● شمارگان: ۱۰۰۰ جلد ● قیمت: ۹۰۰۰۰ ریال

● همه حقوق چاپ محفوظ است.

● ISBN: 978-964-528-226-2

● شابک: ۲-۲۲۶-۵۲۸-۹۶۴-۹۷۸

انجمن آئندو سائنس فرنگی

خیابان ولی عصر (عج) - پل امیر بهادر - خیابان سر لشکر بشیری

شماره ۷۱

تلفن: ۵۵۳۷۴۵۳۱-۳

فهرست مطالب

۷	پیش‌گفتار..... توفیق سبحانی
۱۳	اصل هندی یکی از تمثیل‌های «مثنوی»..... مهری باقری
۲۵	اظهر، شکرشکن شیرین‌گفتار..... نرگس جابری‌نسب
۴۳	«تاشوی آگاه از سر و دود»..... محمدباقر کریمیان
۵۵	چند نکته درباره چاپ کتاب‌های فارسی و اردو در هند..... توفیق سبحانی
۷۳	پروفسور عبدالودود اظهر دهلوی، حامی خستگی‌ناپذیر زبان و ادب فارسی در هند..... کریم نجفی برزگر
۸۱	شعر صائب محصول پیوند فرهنگی ایران و هند..... مهدی نوریان
۹۷	نخستین سخنور پارسی‌گوی منسوب به شبه قاره..... محمود مدبری

۶ زندگی‌نامه و خدمات علمی و فرهنگی پروفیسور عبدالودود اظہر دہلوی

سیاسی و درودی بر پاسداران زبان و ادب و فرهنگ ایران زمین در هندوستان ۱۰۹
رضا مصطفوی سبزواری

پروفیسور عبدالودود اظہر دہلوی: ادیبی بارع ۱۲۳
نادرہ جلالی

جاذبہ زبان فارسی در میان مسلمانان و ہندوان ۱۲۷
سیدباقر ابطحی

این قند پارسی (مصاحبہ با استاد) ۱۲۹

عکس‌ها ۱۳۷

پیش گفتار

به نام خداوند جان و خرد

اثبات برادری

نکته‌ای مسلم است که مردم شبه قاره، خواه هندو و خواه مسلمان، همه از نژاد دیرین آریایی‌اند و با مردم کشور ما از یک نژادند و از همین جهت از نظر روحی و جسمی شباهت‌های فراوانی از نظر احساسات و عواطف فردی و اجتماعی و فرهنگی میان این دو کشور وجود دارد.

مرحوم علی‌اصغر حکمت، چنانکه خود به قلم آورده است، روزی در اله‌آباد در حین سخنرانی به جمعی از استادان و دانشجویان در همین مسأله شباهات دو ملت سخن می‌گفت؛ مثلی به ذهنش خطور کرده و بر زبان آورده است. من آن مثل را نقل به مضمون می‌کنم:

در گذشته دور دو برادر جوان از خانه پدری بیرون آمدند و هر کدام راہی در پیش گرفت، یکی به خاور رفت و آن دیگری باختر را برگزید. گذشت ایام آن دو را چنان از هم دور کرد کہ فرزندان‌شان نامی و نشانی گرفتند و از پدران خود یاد نکردند، از خاطرات زندگی دیرین یادگاری بر جای نماند. تنها سرودی چند از آن روزها در یادشان مانده بود کہ گہ گاہ به نوای ساز می‌سرودند و زمزمه می‌کردند. دست روزگار پس از سالیان دراز آن برادرزادگان را ناگهان با هم روبرو کرد. ابتدا یکدیگر را نشناختند و بیگانه پنداشتند.

اتفاقاً یکی از آنان آن سرود دیرین نیاکان را ترنم کرد. آن دیگری چون بشنید، شناخت. دل‌ها در سینه‌های همه به تپش افتاد و چون دانستند کہ خون و رگ و تبار آنان یکی است همدیگر را در آغوش کشیدند و بر سر و روی هم بوسه‌ها زدند و اشک شادی از دیدگان جاری کردند. به همدیگر گفتند کہ ما برادرزادگانیم، دوران جدایی و پریشانی به سرآمده، اکنون زمان دوستی و نزدیکی است.

هند را با گفتن نمی‌توان شناخت و صفای درون ہندیان را از تعریف دیگران نمی‌توان دریافت. در اولین دقایق اولین ورود به هند، جز مناظری از برخوردہا، سخن‌گفتن‌های مردم، ازدحام و گرمای طاقت‌فرسا توجہ شما را جلب نمی‌کند. یکی دو ساعت کہ گذشت، شما با کارہایی روبرو می‌شوید کہ بی‌اختیار می‌خواہید اعتراض کنید و نمی‌کنید. شب کہ ہشت دہ ساعت از هوای گرم و مرطوب هند بر اثر رنج سفر خوابی کردید، صبح، اولین صبح هند

در نظر تان با سیمای جدید خود را پسندیده‌تر از روز قبل نشان دهد. خلق و خوی مردم نجیب هند، مهمان‌نوازی آنان، آثار تاریخی آن، تنوع خورده‌نی‌ها، پوشیدنی‌ها، دیدنی‌ها در هند کاری می‌کند که گذشته‌تان را از یاد می‌برید.

من در فاصله‌ای قریب سی ماه، به دعوت میزبان مهربان، دانشمند، هنرشناس، ایران‌شناس، کاردان خلیق و مشکل‌گشا، استاد پروفیسور عبدالودود اظهر دهلوی برای تدریس در دانشگاه جواهر لعل نهرو به هندوستان رفته بودم، از همان مه‌نادی گست هاوس از میزبانی‌های برادرانه و دوستانه استاد اظهر بهره‌مند شدم. دانشجویی از اهالی ایالت بیهار را که فرزند یکی از معلمان زبان فارسی بود به نام واصف احمد - الان آقای دکتر واصف احمد از مدرّسان موفّق دانشگاه شانتی‌نیکیتان (Shantiniketan) هست - مأمور رتق و فتق امور اولیه من کردند. در طول اقامت، استاد اظهر از همه نظر مراقب نظم کارها بود. اگر چشم ناراحتی پیدا می‌کرد، به اشاره ایشان، چشم‌پزشکی حاذق شما را معاینه می‌کرد، تعویض عینک در آن واحد عملی می‌شد، دیدار با مرحوم استاد عبدالحمید صاحب، رئیس بیمارستان همدرد که ملاقاتش به سهولت مقدور نبود، صورت می‌گرفت. هر وقت با ایشان در دانشکده یا در خانه فرهنگ ملاقات می‌کردم، مطلبی می‌پرسید و اگر چیز جدیدی خوانده بود به اطلاع می‌رساند.

روزی به منزل من آمدند، درصدد آن بودند که به وسیله یونسکو به نام مولانا جلال‌الدین محمد بلخی روزی تعیین شود. خواستند

کہ من دقیقاً روز تولد مولانا را بہ اطلاع ایشان برسانم. بہ احتمال زیاد تاریخ دقیق آن دیدار یکی از روزهای سال ۱۳۷۴ بود. سال ۲۰۰۷ کہ ہشتصدمین سال تولد مولانا در سراسر جہان بزرگ داشتہ شد، بہ ابتکار و تلاش‌های استاد پروفیسور عبدالودود اظہر بود.

استاد اظہر در دانشگاه جواہر لعل نہرو تدریس می‌کردند و بازنشستہ این دانشگاه ہستند. از سہ دانشگاه عمدہ دہلی، دانشگاه دہلی تقریباً بہ ادبیات سَنّی، جامعہ ملیہ اسلامیہ بہ ادبیات میانہ و دینی مشغولند و دانشگاه جواہر لعل نہرو بہ ادبیات جدید ایران بیشتر توجہ دارند.

استاد اظہر تحقیقات عمدہ دارند بہ بعضی از آنها اشارہ می‌کنم: تمایلات در ادبیات جدید، تہیہ و تدوین مواد تدریس فارسی برای غیر فارسی‌زبانان، فروغ فرخزاد، سعدی، عرفی شیرازی، امیر خسرو، تصحیح و ترجمہ راماین کتاب مقدس ہندوان و ... بوده است.

استاد اظہر از نظر مردم‌داری، علاقہ بہ ایران و بہ زبان فارسی از نمونہ‌های ارجمند استادان زبان فارسی ہند ہستند. ایشان مدّتی است بیمارند و کمتر از منزل بیرون می‌آیند. جای سپاس است کہ استاد دکتر مہدی محقق رئیس محترم انجمن آثار و مفاخر فرهنگی کہ با استاد اظہر دوستی دیرینہ دارند، دوست خود را فراموش نکرده‌اند و چون معلوم‌شان شدہ است کہ استاد نمی‌توانند شخصاً

در مجلس بزرگداشت خود شرکت کنند، تصمیم گرفته‌اند که در غیاب استاد اظهر به یاد ایشان بزرگداشتی برگزار کنند. از خدای بزرگ سلامت و بهبود عاجل استاد اظهر را خواستاریم و از همسر ایشان که زحمت مراقبت از استاد را عهده‌دار شده‌اند، صمیمانه تشکر می‌کنیم.

توفیق هد سبحانی
معاون علمی پژوهشی انجمن آثار و مفاخر فرهنگی
خردادماه ۱۳۹۴